

car havent-hi ja l- > l- a Benasc és versemblant que resulti d'una evolució ulterior del grup palatal *sl*: al Boixar (Tinença) vaig sentir un *arzenegada* com a terme topogràfic per a 'una esclavissada' (1961), on tenim també conversió de *l* en la fricativa palatal, sinó que ací no s'ha ensordit, potser perquè no s'hi ha fos la *s*, i aquesta després s'ha diferenciat en *r*. — ⁵ ASNSL CLXXIV, 136-7, desmentint amb raó l'etimologia gàllica que havia suposat Hubschmied, *VRom.* III, 48ss. — ⁶ D'ací també passà al basc: sul. *leñ* «liso, pulido», per al qual Mitxelena (*FoHiVca.*, p. 98) pensa en altres enllaços bascos; que poden ser complementàriament certs, i potser innecessaris, car el mateix biscaí *leu(n)* «liso» podria ser també LENIS, puix que PLANUS apareix allà com a *lau(n)*.

Eslevantar-se, V. *llevant* *Eslleves*, V. *llévens* (LLEVAR) *Esllim* pall. sembla resultat d'un encreuament de *esgarrijar-se* amb un *enlleim* derivat de *enlleir-se* *Esllimocat*, metàtesi d'*esmollicat, derivat de moll *Esllinguit*, V. *esllanguit* (LLANGUIR) *Esllinguida* «esquitllada del costat» (tort., *BDC* III, 97) sembla definit amb mot errat tip., probt. mala lectura d'*arguellada* (veg. ARGUELLAT) *Esllisada*, *esllisancada*, *esllisar*, -*sat*, V. *llis* *Eslliscar*, V. *lliscar* *Esllissador(a)*, *esllissar*, *esllissent*, -*ssó*, V. *llis* + *Esllitarrada*, V. *llit* f. *Esllobeit*, V. *llobada* *Esllomadura*, *esllomar*, V. *llo* *Esllonzada*, -*zar*, encreuament d'*esfonsar*, -*ada*, amb *esllisar* *Esllucar*, V. *lluc* *Esllufada*, +*esllufat* ('esclavissada de neu', que vaig anotar a Aós, Alt Urgellet, 1959), semblen resultat d'encreuament d'*esllavissar-se* amb *aclofar-se* («l'Atlàntida s'acloja», Verdagner) *Eslluir-se*, V. *lluir* *Esllunar*, V. *lluna* *Eslluinada*, hi coincideixen els dos sinònims *llau* i *lleuva* (< *eslleuinada*)

ESLORA, 'llargada de la coberta de la nau', del neerl. *sloerie* 'peça de fusta que reforça la nau des de popa a proa', derivat de *sloeren* 'midar un vaixell'; per conducte del cast. *eslora* o del francès, que serví d'intermediari del neerlandès fins al castellà. □ 1.ª doc.: 1839, Lab.

Veg. l'article del DCEC.

ESMA, 'aptitud de fer instintivament alguna cosa', de l'antic *estme* o *aesme*, derivat de l'antic verb *aesmar* 'fer estima o càlcul, deduir, albirar', provinent del ll. ADAESTIMARE id. □ 1.ª doc.: *estme* c. 1260.

«Estefania ha atorgat lo feít --- ab que vós li pàgez primerament lo deute que ela ha feít enguan, que a *estme* à pujat entró a 250 sous», doc. d'Urgellet (Valldarques, entre 1257 i 1269, PPujol, *Docs. Vg. Urg.*, 21.5). «Nós veem que lo ballester molt mils sap pendre *aesme* com traü en alt, que no fa com traü a avall», Llull ('punteria', *Cont.*, 122.27). «L'altea del mur, o de torra o de que-s-vol cosa alta, se pot pendre per moltes vies: primerament per bon *esme* del mestre, car són alguns qui han axí bona estimativa que jamés quaix, no erren en res, e si -u fan és fort poc», Eixi-

menis (*Regiment*, cap. 291). En tots els testimonis medievals té -e, i especialment en tots els de terra occidental: «per quant jo stave tostemp, nit y dia, engrillonat dins una torra foscha e subterrànea --- perdí del tot *esme* del dia e de la nit, e del temps --- E jo demaní a un jove qui-m donave a menjar --- quina hora ne quín dia e mes e temps era», *Fi del Comte d'Urgell* (NCL., 75). I vegeu-ne més testimonis de JRoig i alguns altres del S. xv en *AlcM*.

Els escr. Renaix. reprenen de seguida l'ús literari del mot, que ja figura en l'*Atl.*: «desviant-se, ab molt greu, de l'aspra serra, / cerca ab dalè més planejanta terra, / mes son cor jovenivol no pot més: / en ses venes la sanch s'atura y glaça, / y, l'*esma* ja perduda, al pal s'abraça, / sentint-se caure de la mort al bes» (34). Des de Belv. els lèxics l'escruien amb -a i com a femení, cosa que roman des de llavors en el cat. central, ross. i bal., però MilàF s'hi resisteix: «que 's poetisen, si hi ha algú que tinga *esme* per fer-ho, les admirables invencions de l'indústria» (1883, *O. Cat.*, ed. Gili, p. 274); i és que el mot havia mudat de gènere en els dialectes orientals per l'aspecte ambigu que li donava llur pronunciació; però en realitat no hi hauria hagut, per això, cap necessitat de canviar l'ortografia del mot, que establia un divorci gràfic evitable entre els grans dialectes de la llengua, puix que els substantius femenins 'en -e a penes són menys nombrosos que els en -a.¹

En prosa veiem el mot en els escr. Renaix., especialment en un gran nombre d'unitats fraseològiques especials. *Fer una cosa d'esma*: «tant se creya que les circumstàncies eran les mateixes; que d'*esma* llensà lo mateix crit que havia donat tantes vegades», Argullol (*La Guerra*, 101); *tenir esma de*: «la debilitat ja 'ls hi ve de criatures, que no han pogut aguantar la dida perquè no tenan *esma* de cloure 'ls llavis per xuclar», EmVilanova (*Mondlegs*, 8). *Perdre l'esma*: «amb la fosquedat vaig perdre l'*esma* enterament: és lo cas que més, molt més, d'una hora de nit, aní sens saber on me trobava», Riera i Bertran (*Hist. d'un pagès*, *J. Fl.* 1869, 177); «ell me recordà allavors moltes aventures entremaliades de què ja n'havia perdut l'*esma*», Genís Aguilar (*Sota un tarot*, *Jocs Fl.* 1876, 303; acc. poc corrent la de 'reminiscència'); «esberlat lo cor, perduda l'*esma*, ab lo desitj potent d'escaparse, arribà l'Antonet», NOLLER (*Notes de c.*, 113). *Sense esma*: «en havent tancat la porta, la Madrona restà allí, plantada, afligida, *sens esma* de pensar, per un moment», «lo menut obria sos ulls indecisos d'anyellet, ab sos ditets de nina provava, *sens esma*, d'aferir-se a la blanca mamella ---», «la mare anava afirmant ab lo cap, però singlotant encara, y *sens esma* per a parlar», NOLLER (*Pap.*, 155, 160, *Vilaniu*, 343). *Treure l'esma* 'percebre la intuïció de ---' (poc corrent): «no sé com és que de les teves cartes en *trec l'esma* de que passes hores trista i malhumorada», carta de Coromines a una parenta, 1903.

En la llengua viva continua essent el masculí *esme* l'usat pertot en els dialectes occidental i valencià. Benasc *esmie*: tino, tiento, orientació: *perde el esme*